

Ціпуринда В.С. ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА, ЯК ПЕРВИННОЇ ЛАНКИ ЕКОНОМІКИ

Відновлення соціально-економічних відносин України вимагає відповідного удосконалення управління соціально-економічним розвитком, методів і механізмів його реалізації. Це викликає необхідність не тільки пошуку інноваційних шляхів підвищення ефективності соціально-економічного розвитку, але і наукових основ, виявлення універсальних закономірностей розвитку і управління системами, що дозволяють обґрунтувати і застосувати моделювання ефективного управління, що дає можливість прогнозувати розвиток в найбільш сприятливому напрямку.

В стратегії економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) зазначено, що „основою стратегічного курсу [економічного і соціального розвитку України], його базовим принципом має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки, утвердження України як високотехнологічної держави” [1,2].

Ще в 2002 р. у Посланні Президента України до Верховної Ради України „Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки” серед стратегічних пріоритетів перспективного розвитку України у ХХІ столітті зазначено „утвердження інноваційної моделі розвитку”.

Стратегія розвитку України повинна базуватись на її зобов'язаннях реалізувати Йоганнесбурзький план дій зі сталого розвитку, прийнятий на зустрічі Світових лідерів в 2002 році, та визначатись її політичним курсом на євро інтеграцію. Тому очевидно, на даному етапі соціально-економічного розвитку необхідно виконати наступні передумови:

- впровадження принципів партисипативності в систему управління та цінностей сталого розвитку в узгоджену економічну, соціальну та екологічну політику в державі та її регіонах. Це вимагає максимально-го залучення громадян, громадських організацій, державного та приватного секторів до процесу підготовки та прийняття рішень щодо місцевого розвитку, де значний вплив має підприємство.
- підготовку і перепідготовку керівників всіх рівнів, в тому числі і керівників підприємства, які б більш глибоко розуміли причинно-наслідкові зв'язки тих явищ, які виникають після прийняття управлінських рішень.

Це вимагає створення необхідного інституційного потенціалу перебудови творчої свідомості керівників та персоналу як для інноваційного розвитку підприємства, так і для ефективності місцевого та державного управління, тому що до керівництва на місцевому, регіональному чи державному рівні залучаються лідери, які мають досвід інноваційного керівництва підприємством, організацією чи установою.

Історично в Україні відсутні традиції партисипативного управління. Незважаючи на те, що участь громадян у процесі прийняття рішень проголошена урядом, та існує постанова про децентралізацію влади, рівень інституційних рамок участі громадян, персоналу в процесі прийняття рішень є досить низьким. Слабкою ланкою є також рівень державно-приватного партнерства на місцевому рівні. Тому, як відзначають деякі фахівці, необхідне створення сприятливого законодавчого та політичного середовища для сталого інноваційного розвитку та ефективного партисипативного управління [7, 8, 9].

У Господарському Кодексі України [5] зазначено, що підприємство – це самостійний об'єкт господарювання. Тому проблемою, яка активно досліджується вітчизняними та зарубіжними вченими, є приведення у відповідність стратегії інноваційного розвитку підприємства до стратегії інноваційної моделі розвитку економіки держави [4,6].

Сучасний стан економіки та екології в країні потребує нових підходів до діяльності підприємств, організацій, установ, і, перш за все, високого рівня культури управління, досконалих методів та механізмів застосування сталого розвитку, відповідальності керівника і кожної людини за свої рішення.

Це викликає необхідність не тільки пошуку нових шляхів підвищення ефективності розвитку та діяльності людини, але і пошуку наукових основ, виявлення універсальних закономірностей розвитку і управління системами, причинно-наслідкових взаємозв'язків, які дозволяють обґрунтувати і застосувати моделювання ефективного управління людини своїм розвитком, розвитком колективу, організації, держави, прогнозувати цей розвиток в найбільш упорядкованому напрямку. Діяльність сучасної людини повинна базуватись на прогнозуванні та виявленні причин глобальних явищ і подій, поєднаних з діяльністю людини в навколишньому середовищі. Це дозволяло б не тільки прогнозувати етапи розвитку, але і формувати умови, найбільш ефективні для розвитку людини та суспільства в цілому, оперативно адаптуватися до змін в навколишньому середовищі, уникаючи особистих криз чи руйнування підприємства або суспільства як системи.

Виходячи з цього, метою даної статті є розширення погляду на інноваційне моделювання, комплексність та взаємо узгодженість необхідних інституційних зрушень, які повинні забезпечити необхідні умови для успіху реалізації інноваційної моделі розвитку.

Сучасні концепції органічних („м'яких”) систем і самоменеджменту, методологія причинно-системного інноваційного підходу доводять, що кожна організація чи підприємство – це не відокремлена від навколишнього середовища частина, а його невід'ємна складова, яка має значний динамічний вплив на розвиток чи занепад середовища як системи, і, навпаки, на розвиток підприємства мають значний вплив інституційні зрушення в навколишньому середовищі [8, 9].

Ці інституційні зрушення повинні бути спрямовані перш за все на підвищення інноваційної свідомості керівного складу всіх рівнів та персоналу підприємств, організацій, установ, тому що для ефективного партисипативного управління потрібний високий рівень культури управління, які набуваються в послідовному процесі поступових кроків від адміністративно-командного стилю управління до демократичного, який завершується великомасштабною участю персоналу в управлінні, що і є необхідним рівнем партисипативності, самоврядування для реалізації інноваційної політики [3].

Поряд із здійсненням комплексу заходів, спрямованих на приведення системи державного управління у відповідність до вимог інноваційної моделі економічного зростання (нормативно-правового, податкового регулювання, інформатизації, розвитку інноваційної інфраструктури, інвестиційної та фінансової підтримки підприємств, вдосконалення вітчизняної системи впровадження науково-технічних досягнень, захисту прав інтелектуальної власності та системи освіти і підготовки кадрів) найбільш актуальною є проблема побудови відповідної стратегії управління діяльністю підприємства на засадах причинно-системного інноваційного підходу [7,8].

Згідно цієї стратегії шлях до внутрішньої і міжнародної конкурентоспроможності йде через усвідомлення підпорядкованості певним закономірностям поведінки суб'єктів господарювання на сучасних ринках та та відповідне інноваційне моделювання їх діяльності із урахуванням розвитку інтеграційних процесів. Також ключовою ланкою у підвищенні конкурентоспроможності підприємства є людські ресурси, зокрема розвиток і ефективне використання персоналу в організаціях.

Сучасна політика центральної і регіональної влади має забезпечити створення сприятливих умов для діяльності всіх підприємств (великих, середніх і малих) всіх форм власності щодо вироблення ними конкурентоспроможної продукції, яка знаходила б попит на внутрішньому та зовнішньому ринках. Для цього необхідно забезпечити перехід кожного підприємства окремо, галузі та промисловості в цілому на інноваційну модель розвитку, тобто здійснювати ефективну промислово-інноваційну політику.

Основні цілі інноваційного розвитку підприємства в своєму регіоні обумовлюються пов'язаними з цим інтересами, які переслідує влада всіх рівнів, підприємство та громадські організації.

Це, по - перше, максимально можливе ефективне задоволення потреб району, міста, регіону, держави (передусім соціальних) та населення (окремих громадян) в промисловій продукції із сучасними споживчими якостями (на рівні світових аналогів) та конкурентоспроможною ціною.

По - друге, це можливість забезпечення постійної і стабільної податкової спроможності на основі прибутковості економічної діяльності та стабільного фінансового становища підприємства (ліквідності виробленої продукції, а також мінімізації кредиторської та дебіторської заборгованості), що дає змогу підприємству приймати активну участь в розвитку районів міста, чи регіону.

По - третє, це можливість забезпечення максимальної та стабільної зайнятості в сфері промисловості на основі завантаження діючих та створення нових робочих місць, що забезпечує в свою чергу на цій основі зростання продуктивності праці та стабільне зростання заробітної плати.

По – четверте, це забезпечення екологічності роботи промислових підприємств та виробничої інфраструктури на основі ефективного використання ресурсів, а також зменшення еколого небезпечних викидів та неутілізованих відходів виробництва.

Механізмами сприяння розвитку підприємств гілками влади всіх рівнів на основі здійснення промислово-інноваційної політики є:

- правова, організаційна і інформаційна підтримка та надання захисту внутрішнього ринку;
- надання необхідних площ та приміщень та сприяння розвитку промислової інфраструктури;
- підвищення екологічної безпеки від промислової діяльності;
- економічна (фінансова) підтримка здійснення інноваційної політики та допомога в підготовці і перепідготовці кадрів;

- надання замовлень на виробництво продукції для місцевих потреб та можливості підприємству приймати участь у розробці і реалізації системи міських регіональних програм розвитку.

Необхідні зміни:

- щодо міжгалузевої збалансованості виробництва продукції на основі закінченого технологічного циклу, що обумовлює недостатнє виробництво доданої вартості і негативно позначається на обсягах надходжень до бюджету;

- рівномірність розвитку промисловості та торгівлі як в цілому, так і в регіонах;

- збалансованості впровадженнь досягнень НТП у виробництво та випуск інноваційної продукції;

- збільшення обсягу продукції, яка стимулює розвиток людини, підприємства, країни і яка вважається інноваційною, тобто конкурентоспроможною, має попит на ринку і характеризується споживчими якостями, кращими за існуючі аналоги;

- збалансованості та раціонального використання всіх видів ресурсів та використання енергозберігаючих технологій та технологій високого рівня технологій екологічної безпеки;

- зменшення невиробничих витрат за рахунок утримання збиткових підрозділів підприємств;

- підтримки центральною та місцевою владою підприємств, які запроваджують інноваційні технології;

Основними напрямками моделювання інноваційної політики підприємства в навколишньому середовищі є:

- динамічне вивчення внутрішнього та зовнішнього середовища ринку, у тому числі продукції, яка потрібна для місцевих потреб;

- закупівля нової техніки та використання нової технології для підвищення споживчих (якісних) характеристик продукції, що випускається до рівня кращих світових аналогів;

- розробка та випуск такої продукції, яка буде розвивати об'єкти соціальної сфери, задоволення потреб місцевої соціальної сфери;
- застосування новітніх наукових розробок для підвищення якісних характеристик продукції;
- організація ефективної технологічної кооперації з іншими підприємствами (великими, середніми і малими), організаціями та установами;
- організація спільного виробництва високотехнологічної продукції з іноземними партнерами з використанням власних виробничих площ та кваліфікованих кадрів;
- участь в розробці та впровадженні ефективних ресурсозберігаючих технологій та засобів захисту навколишнього природного середовища від негативного екологічного впливу виробництва;
- організація утилізації та ефективного знешкодження промислових відходів.

При цьому моделювання промислово-інноваційної політики підприємства в навколишньому середовищі передбачає досягнення таких основних результатів:

- формування ефективного структурованого промислового комплексу екологічно безпечних та раціонально розміщених інноваційних виробництв, які виробляють конкурентноспроможну на внутрішньому та зовнішньому ринках (ліквідну) продукцію. Ця мета досягається в результаті проведення комплексної структурної перебудови промисловості і торгівлі в районі розташування підприємства;
- задоволення потреб господарства району міста, чи регіону, населення (внутрішнього ринку) у високоякісній інноваційній продукції та послугах переважно власного виробництва;
- зменшення залежності внутрішнього сегменту ринку підприємства від завезення (в тому числі імпортних закупівель) необхідної населенню продукції;
- нарощування можливостей експортного потенціалу для створення нових робочих місць, покращення платіжного балансу, збільшення валютних надходжень до бюджету підприємства та району, в якому воно розташовано;
- допомога підприємства в розвитку малого підприємництва, в тому числі на основі формування системи внутрішньої технологічної кооперації в місцевій промисловості (кооперування великих, середніх і малих підприємств);
- забезпечення стабільних надходжень податкових коштів підприємства до місцевого бюджету в результаті інноваційної політики підприємства, забезпечення заробітною платою більшості кількості зайнятих на виробництві.

Головною метою інноваційної політики на підприємстві є проведення структурних і функціональних змін у виробництві, які мають сприяти розширенню можливостей випускати конкурентноспроможну продукцію, задовольняючи якісно зростаючі потреби місцевого господарського комплексу, економіки країни та особистого споживання населення.

Необхідний випуск найпростіших видів продукції, з застосуванням новітніх сучасних технологій і прогресивних матеріалів, які мають попит у населення або в системі місцевого господарства і які повинні гідно замінити ті види продукції, які сьогодні постачаються на внутрішній ринок за імпортом.

При формуванні планів щодо випуску високотехнологічної продукції з орієнтацією на експорт необхідно враховувати одну принципову умову: - високотехнологічна вітчизняна продукція, яка випускається підприємством, повинна мати унікальні споживчі якості (характеристики), які б відрізняли її в кращий бік від закордонних зразків продукції аналогічного призначення.

Це означає, що підприємство не повинно повторювати випуск всесвітньо відомої продукції, що виробляється за кордоном і постійно удосконалюється вже багато років, а розроблювати принципово нові моделі.

Важливим інструментом інноваційної політики має стати і більш повне використання унікального технологічного і організаційного потенціалу оборонно-промислового комплексу для розробки, випуску і реалізації нової конкурентноспроможної продукції як для власних потреб, так і для продажу на зовнішніх ринках.

Висновки

В рамках реалізації державної та регіональної промислово-інноваційної політики щодо інноваційного розвитку підприємств завдання, які спрямовані на досягнення зазначених цілей, мають базуватися на таких принципах:

- забезпечення виконання положень Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні” для розвитку людських ресурсів як головної частини продуктивних сил суспільства;
- модернізації не тільки кількісної сторони освіти, але і якісної, що робить актуальним формування причинно-системного світогляду як ціле орієнтованого інноваційного розвитку;
- кардинального поліпшення адресності фінансування прикладної науки, що виконує необхідні науково-технічні розробки для підприємств, розвитку держави та регіону;
- запровадження системи не тільки економічного впливу, а й важелів адміністративно-планового управління політикою інноваційного розвитку щодо підприємств і організацій;
- забезпечення державного впливу на підприємства приватної і колективної власності шляхом застосування дійових економічних методів опосередкованого стимулювання інноваційної діяльності;
- пріоритетна підтримка наукових розробок і виробництв, що забезпечують економічне зростання господарського комплексу регіону за рахунок активного використання інноваційних факторів, та припинення практики необґрунтованої державної підтримки збиткових підприємств та закладів;

- забезпечення максимальної відповідності органів регіонального управління вимогам моделі інноваційного розвитку економіки, що означає орієнтацію діяльності центральної виконавчої влади на переважне надання адміністративної та фінансової підтримки регіонам та тим підприємствам, які сприяють інноваційному розвитку регіону.

Джерела та література

1. Закон України „Про інноваційну діяльність” , м. Київ, 4 липня 2002 р., N-IV - 04.
2. Закон України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, м. Київ, 16 січня 2003 р., № 433-IV.
3. Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні”. Із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 06.10.1998 р. № 163-XIV; від 16.07.1999 р. № 997-XIV, м. Київ, 1999 р.
4. Указ Президента України «Про концепцію державної промислової політики», 12.02.2003 р. №102/2003.
5. Господарський Кодекс України ISBV- 966-7613-38-0.10.00, прийнятий Верховною Радою, К.: Істина, 2003. – 206 с.
6. Егоров А.О., Никулин Л. Ф., Фаткин Л.В. Менеджмент и самоменеджмент в системе рыночных отношений. М.:, 1996.– 326 с.
7. Зиндер Е.З. «ЗД-предприятие» - модель стратегии трансформирующейся системы. // Computer World Россия, 2000, №4, С. 22-28.
8. Поляков В.А. Модели управления предприятием. Организационный механизм. – Минск: ВЭВЭР, 2001. – 176 с.
9. Тарасов В. Причины возникновения и особенности организации предприятий нового типа // Проблемы теории и практики управления. 1998. Эксперт. №1 С. 43.

Юзва Р.П.

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Рациональна організація управлінського обліку має безпосередній вплив на ефективність аналізу витрат у процесі управління підприємством, яка забезпечується глибоким розумінням сутності витрат операційної діяльності та їх економічно обґрунтованою класифікацією.

Класифікація витрат є передумовою успішної організації, планування, обліку, контролю, аналізу та управління витратами. Необхідність у різних класифікаціях витрат, використання різних методів їх розподілу зростає з ускладненням господарської діяльності підприємства.

На сьогодні в економічній літературі не має однозначного підходу до класифікації витрат. Найбільш поширеними є технічні, технологічні, організаційні й економічні ознаки, що використовуються у групуванні витрат. В основу класифікації, зазвичай, покладено принцип: різні витрати для різних цілей, тобто мета, з якою здійснюється класифікація, визначає її методику та склад окремих груп витрат. Однією з основних вимог до групування витрат є одержання фактичних даних безпосередньо з бухгалтерського обліку, не вдаючись до різних вибірок.

Одним з перших наукову класифікацію витрат на виробництво розробив В.І. Стоцький. Він розподілив їх на основні та накладні, прямі та непрямі, змінні і постійні, пропорційні та фіксовані [1:146].

Подальшого дослідження питання класифікації витрат зайшли відображення в працях таких науковців П.С.Безруких, Ф.Ф. Бугиця, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, З.В. Гуцайлюка, В.Б. Івашкевича, В.М. Іржанова, І.О. Ламікіна, В.Г. Лінника, Ю.Я. Литвина, О.В. Лишеленко, Л.В. Нападовської, О.В.Олійник, В.Ф. Палія, І.І. Поклада, М.С. Пушкарка, В.В. Сопка, Л.К. Сука [1-7].

Враховуючи зарубіжний досвід ряд науковців виділяють три основні напрями класифікації витрат: для оцінки запасів та визначення фінансового результату, для прийняття управлінських рішень та контролю і регулювання [1, 2, 7], однак, на нашу думку, дані групування не охоплюють всі класифікаційні ознаки. Найбільш повна класифікація витрат представлена нами на рисунку 1.

Для визначення фінансових результатів підприємства слід розуміти різницю між вичерпними та невичерпними витратами. Фінансовий результат визначається як різниця між доходами і витратами звітного періоду. Якщо підприємство закупило матеріальні цінності, то це ще не означає, що проведено витрати, а здійснено переміщення активів із грошової форми в матеріальну. Витрати будуть показані в мірі використання затрачених цінностей у процесі виробництва. Таким чином, заплачені кошти – це невичерпні витрати, а вони стануть вичерпними в майбутньому, коли фактично візьмуть участь у процесі створення нового продукту.

На практиці не всі витрати, що відносяться до звітного періоду (вичерпні витрати), безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції. Тому для визначення собівартості розрізняють витрати, які формують собівартість продукції та витрати періоду. Витрати на продукцію – це витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції, а витрати періоду - це витрати, що не включають у собівартість запасів і розглядають як витрати того періоду, в якому вони були здійснені.

За способом віднесення витрат на конкретні об'єкти (види продукції, процеси, стадії) їх поділяють на прямі й непрямі. Прямі — це витрати, які пов'язані з виробництвом певного виду продукту; в момент здійснення їх відносять на собівартість цього продукту і відображають безпосередньо (прямо) у складі витрат з його виробництва. Непрямі витрати, як правило, пов'язані з виробництвом кількох видів продукції, а